

Κείμενα Παιδείας

Αρ. 3 (2022)

Η συμβολή της Θράκης κατά την διάρκεια της
Ελληνικής Επανάστασης

Ελένη Καλιούνη

doi: [10.12681/keimena-paideias.27793](https://doi.org/10.12681/keimena-paideias.27793)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καλιούνη Ε. (2022). Η συμβολή της Θράκης κατά την διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης. *Κείμενα Παιδείας*, (3).
<https://doi.org/10.12681/keimena-paideias.27793>

Η συμβολή της Θράκης κατά την διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης

Καλιούνη Ελένη

Λαγυνά -Σουφλίου, 68400, Ελλάδα

Περίληψη

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει τα στοιχεία τα οποία μπορούν να αποτυπώσουν την συμβολή της Θράκης στους Απελευθερωτικούς Αγώνες και την εκπαιδευτική κατάσταση η οποία επικρατούσε την περίοδο 1821. Πιο συγκεκριμένα, αυτή η εργασία, μελετά δεδομένα τα οποία προκύπτουν μέσα από τις βιβλιογραφικές αναφορές για την περίοδο εκείνη. Ένα σημείο άξιο αναφοράς ήταν ότι παρά τους δυσμενείς παράγοντες που οδηγούσαν στην αποτυχία του επαναστατικού κινήματος στη Θράκη, εν τούτοις και ένοπλες εξεγέρσεις πραγματοποιήθηκαν σε διάφορες περιοχές της, αλλά και ένοπλες ομάδες Θρακών υπήρχαν και δρούσαν κατά την διάρκεια της μακράς τουρκικής δουλείας. Ένα εξίσου σημαντικό τμήμα αυτού του άρθρου αποτελεί και η αναφορά ότι κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 ήταν αναμενόμενο να ανακοπεί η εκπαιδευτική ανάπτυξη, όχι όμως εντελώς. Στην επαναστατημένη Ελλάδα, εξαιτίας των σκληρών διωγμών που επικρατούσαν, ήταν συχνό φαινόμενο άλλα σχολεία να κλείνουν, ενώ σε άλλα να μειωθεί ο αριθμός των μαθητών και δασκάλων.

Abstract

The purpose of this paper is to examine the data that can reflect the contribution of Thrace to the Liberation Struggle and the educational situation that prevailed in the period 1821. More specifically, this work studies data that emerge from the bibliographic references for that period. A point worth mentioning was that despite the unfavorable factors that led to the failure of the revolutionary movement in Thrace, armed uprisings took place in various parts of the country, but armed Thracian groups also existed and operated during the long Turkish occupation. An equally important part of this article is the report that during the Greek Revolution of 1821 it was expected that educational development would be halted, but not completely. In revolutionary Greece, due to the harsh persecution that prevailed, it was common for other schools to close, while in others the number of students and teachers decreased.

Λέξεις κλειδιά: Ελληνική Επανάσταση, Θράκη, Εκπαίδευση, 1821

Key words: Greek Revolution, Thrace, Education, 1821

1. Εισαγωγή

Κατά την περίοδο της Επανάστασης ο ελληνικός στόλος έπαιζε καθοριστικό ρόλο. Είχε συγκροτηθεί σε μοίρες με την έναρξη σχεδόν της Επανάστασης. Είχε στηριχτεί κυρίως σε εμπορικούς στόλους της Ύδρας, των Σπετσών και των Ψαρών. Τα πλοία τα οποία είχε στη διάθεσή του ήταν μικρά και ελαφρύτερα οπλισμένα από ότι τα οθωμανικά. Υπερείχε από τον αντίπαλο όσον αφορά την τακτική, την εμπειρία των πληρωμάτων και την αποφασιστικότητα που διέκρινε τους κυβερνήτες, οι οποίοι είχαν πετύχει θρυλικά ναυτικά κατορθώματα. Η Επανάσταση στα νησιά είχε περιοριστεί σε όσα γειτνιάζαν με την ηπειρωτική Ελλάδα, εκτός από τη Σάμο, την οποία με μεγάλες δυσκολίες προστάτεψε ο ελληνικός στόλος. Στα γεγονότα που διεξάγονταν την περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης σημαντική ήταν η συμβολή των σπουδαίων γυναικείων μορφών, οι οποίες είτε άφησαν τη σφραγίδα τους στην ιστοριογραφία είτε παρέμειναν ανώνυμες. Οι άνδρες ενώ μνημονεύτηκαν περισσότερο, καθώς έπαιζαν πρωτεύοντα ρόλο στον Αγώνα, οι γυναίκες διαδραμάτισαν δευτερεύοντα φαινομενικά ρόλο, που, αν εξεταστεί με βάση την κοινωνική τους θέση, τα πολύ περιορισμένα δικαιώματά τους και την εκ φύσεως μειωμένη τους δύναμη έναντι των ανδρών, αποκτά τη βαρύτητα που του αναλογεί. Αξιόλογες γυναικείες προσωπικότητες που σφράγισαν με τη δράση τους την πορεία της Ελληνικής Επανάστασης και έμειναν στην ιστορία ήταν η Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα και η Μαντώ Μαυρογένους (Παπαρηγόπουλου, 2001: 8-16).

2. Η συμβολή της Θράκης στους Αγώνες του Έθνους

Η επανάσταση του 1821 είχε ξεσπάσει σε δυο σημεία. Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης είχε μπει στο Γιάσι και είχε κηρύξει την Επανάσταση στη Μολδαβία και στη Βλαχία. Το συγκεκριμένο όμως κίνημα δεν μπορούσε να βρει ντόπιους συμμάχους. Ο Θεόδωρος Βλαδιμηρέσκου, που σε συμφωνία με την Εταιρεία είχε ξεσηκώσει τους Βλάχους αγρότες, εντέλει διαχώρισε τη δική του υπόθεση από την Ελληνική, μόλις

έλαβε την αποδοκιμασία της Ρωσίας, με αποτέλεσμα ο Υψηλάντης να τον συλλάβει και να τον θανατώσει. Οι Τούρκοι κατάφεραν και κατέπνιξαν γρήγορα την επανάσταση στη Βλαχιά, που δεν αποτέλεσε παρά σαν αντιπερισπασμό για την Επανάσταση στην Ελλάδα. Μερικούς μήνες αργότερα, ο Παπαφλέσσας κι άλλα μέλη της Εταιρείας, αφού εξουδετέρωσαν τους δισταγμούς των προκρίτων, κήρυξαν την Επανάσταση στη Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα και στα πιο κοντινά νησιά. Από τα απομακρυσμένα νησιά μόνο η Σάμος είχε αντισταθεί ως το τέλος του πολέμου. Σε όλες αυτές τις εξεγερμένες περιοχές, η επαναστατική ομάδα της Εταιρείας έπρεπε πρώτα να αντιμετωπίσει τους δισταγμούς των προκρίτων και σε ορισμένα νησιά, στη Σάμο και στην Ύδρα, η κοινωνική εξέγερση κατά των προκρίτων είχε προηγηθεί από την εθνική Επανάσταση κατά των Τούρκων. Κατά την περίοδο 1821-1824 η επανάσταση προόδευε ραγδαία. Οι άτακτοι σχηματισμοί των κλεφτών και του νησιωτικού στόλου κατόρθωναν να καταλάβουν πολλά φρούρια και να αποκρούουν όλες τις τουρκικές εκστρατείες από στεριά και θάλασσα. Η εκστρατεία του Μαχμούτ Δράμαλη, που σε αυτήν είχαν κινητοποιηθεί 30.000 άντρες, καταστράφηκε ολοκληρωτικά στα στενά των Δερβενακίων στην Πελοπόννησο, εξαιτίας της στρατιωτικής ιδιοφυίας του γέρου αρχηγού Θεόδωρου Κολοκοτρώνη (1822). Παράλληλα με την εθνική πάλη, διεξάγονταν την συγκεκριμένη περίοδο και μια εσωτερική σύγκρουση για την ηγεσία της Επανάστασης, με αντικείμενο τις πολιτικές και κοινωνικές αρχές του νέου υπό δημιουργία κράτους. Στην αρχή, οι πρόκριτοι είχαν απομακρύνει τα λαϊκά στοιχεία και πήραν στα χέρια τους την ηγεσία της Επανάστασης. Έτσι είχαν σχηματισθεί μια σειρά από τοπικές κυβερνήσεις, όλες κάτω από τον έλεγχο τους, η Πελοποννησιακή Γερουσία, η Γερουσία της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος και ο Άρειος Πάγος για την Ανατολική Στερεά Ελλάδα. Τα νησιά επίσης είχαν τις τοπικές κυβερνήσεις (Βακαλόπουλος, 1999: 120-128· Clogg, 1999: 18-85· Σβορώνος, 1999: 67-68).

Η Θράκη διετελέσε κατά την Ελληνική Επανάσταση του 1821, κάτω από αντίξοες συνθήκες, έτσι παρά την έντονη και καθολική επαναστατική προπαρασκευή των Ελλήνων της Θράκης, δεν ήταν δυνατό να τελεσφορήσει στην περιοχή οποιαδήποτε ένοπλη εξέγερση εναντίον του κατακτητή. Ένας από τους δυσμενείς παράγοντες που οδηγούσαν στην αποτυχία του επαναστατικού κινήματος στη Θράκη ήταν η γειννίαση της με την πρωτεύουσα του Οθωμανικού Κράτους. Έτσι, η Θράκη τελούσε υπό το βλέμμα της Τουρκικής Κυβέρνησης, η οποία μπορούσε να την ελέγξει κάθε στιγμή

ευχερώς και απολύτως. Επίσης, στην περιοχή οι Τούρκοι διατηρούσαν στρατιωτικές δυνάμεις για λόγους πολιτικούς και στρατιωτικούς. Στην Θράκη, σε αντίθεση με άλλες περιοχές εξαιτίας της γειννίας, ασκούσε ενδελεχή εποπτεία από ότι σε πιο απομακρυσμένες περιοχές. Επίσης, οι Τούρκοι στοχευμένα στην περιοχή μέσω της δημογραφικής πολιτικής, αποσκοπούσε στη μεταβολή του εθνολογικού χαρακτήρα της. Η ομαλή διαμόρφωση του εδάφους της Θράκης, η οποία δεν είχε απόκρημνα και δύσβατα όρη, δεν ήταν πρόσφορη για απρόσιτα κρησφύγετα όπως υπήρχαν σε άλλες υπόδουλες τότε περιοχές. Παρόλο τις δυσμενείς συνθήκες που επικρατούσαν και εκδηλωνόταν στο Θρακικό χώρο, εν τούτοις και ένοπλες εξεγέρσεις πραγματοποιήθηκαν σε διάφορες περιοχές της, αλλά και ένοπλες ομάδες Θρακών υπήρχαν και δρούσαν κατά την διάρκεια της μακράς τουρκικής δουλείας (Ευθυμιάδης, 2001: 155-161· Ευθυμιάδης, 2005: 55-61).

Μια από τις εξεγέρσεις στην περιοχή της Θράκης κατά την Εθνεγερσία του 1821 ήταν για παράδειγμα στην περιοχή Σαλτικίοι (σημερινά Λάβαρα). Προσπίζοντας τις περιουσίες τους και δεν επέτρεπαν οι Σαλτικιώτες την εγκατάσταση στο χωριό καμίας τουρκικής οικογένειας. Όλοι οι άντρες του χωριού ήταν αρματωμένοι και στη διάθεση της Κοινότητας για την προάσπιση του χωριού στις αυθαιρεσίες και βαρβαρότητες των Τούρκων κατακτητών. Οι νέοι από το 16^ο έτος γίνονταν δεκτοί στις ένοπλες δυνάμεις του χωριού. Οι κάτοικοι της περιοχής είχαν καταφέρει να διαλύσουν μια διήμερη τουρκική επίθεση στη θέση ΚΟΥΡΙ. Κατά την ανωτέρω μάχη είχαν χρησιμοποιήσει ως σύμβολο εξεγέρσεως την σημαία (Λάβαρο), έτσι κατά την μετονομασία των χωριών μετά την απελευθέρωση της Θράκης (1920) εις μνήμη του ιερού συμβόλου ονομάστηκε το χωριό Λάβαρα. Ένας οπλαρχηγός που αναδείχθηκε από την περιοχή ήταν ο Καπετάν Βαγγέλης Ματσιάνης. Επίσης, ένας άλλος οπλαρχηγός καταγόμενος εκείνος από την Κορνοφωλιά Έβρου, ήταν ο Αθανάσιος Καράμπελιας. Πολλοί όμως παρέμειναν άγνωστοι, προσπαθώντας να προφυλάξουν την ανωνυμία τους για πρόληψη τυχόν αντίποινων (Ευθυμιάδης, 2001: 162-195· Ευθυμιάδης, 2005: 62-95).

Καθ' όλη την διάρκεια της τουρκικής δουλείας, τα χωριά της Θράκης υπέστησαν λεηλασίες, εμπρησμούς και δηώσεις. Στο Διδυμότειχο, μετά τα γεγονότα της Κωνσταντινούπολης (10 Απριλίου) και της Αδριανούπολης (17 Απριλίου), που είχαν λάβει χώρα τον Απρίλιο του 1821, η μανία των Τούρκων κατοίκων του, οδήγησε στην λεηλάτηση και καταστροφή των περιουσιών των Ελλήνων κατοίκων της πόλεως

αλλά και των περιχώρων. Οι Τούρκοι προέβησαν και σε σφαγές ολόκληρων Ελληνικών χωριών και περιοχών της Θράκης, είτε γιατί οι Έλληνες αποτελούσαν τροχοπέδη στις κατακτητικές τους επιδιώξεις, είτε για λόγους εκφοβισμού και αντιποίνων για τις εξεγέρσεις του υπόδουλου Ελληνισμού. Σφαγή των Ελλήνων κατοίκων της περιφέρειας του Διδυμοτείχου, και συγκεκριμένα στα χωριά Σοφικό και Ασημένιο, είχαν πραγματοποιήσει οι Τούρκοι, και αφού κατάσφαζαν τους κατοίκους, λεηλατούσαν και έκαμαν τα κτήματά τους τσιφλίκια τους (Ευθυμιάδης, 2001: 211-233· Ευθυμιάδης, 2005: 111-133· Ταμβακίδου, 1931: 41-48).

Οι Θράκες θυσιάστηκαν στο βωμό της Πίστewος και της Πατρίδος, μετέχοντας σε διάφορα επαναστατικά σώματα, τα οποία είχαν αναπτύξει ένοπλη πολεμική δράση και σε άλλες, εκτός της Θράκης, περιοχές και αγωνίσθηκαν στα πεδία μάχης, που λάμβαναν χώρα σε όλη την επαναστατημένη τότε υπόδουλη Ελλάδα. Έτσι, άλλοι κινήθηκαν τις παραμονές της Ελληνικής Επανάστασης προς βορρά της Θράκης και διασχίζοντας τον Αίμο και διελθόντες τον Δούναβη εντάχθηκαν στο επαναστατικό σώμα του Αλεξάνδρου Υψηλάντη και λάμβαναν μέρος στις μάχες. Από τους κατελθόντες στη Νότιο Ελλάδα Θράκες, οι μεν ναυτικοί είχαν συνενωθεί και ενταχθεί στον επαναστατούντα Ελληνικό στόλο και λάμβαναν μέρος στις πολεμικές επιχειρήσεις που διεξάγονταν στο Αιγαίο και στις παράλιες πόλεις της Νοτίου Ελλάδος, οι δε Οπλαρχηγοί με τις Ομάδες τους και με τα εκστρατευτικά σώματα τα οποία είχαν συγκροτηθεί στη Θράκη, είχαν ενταχθεί σε μεγαλύτερα επαναστατικά σώματα, που δρούσαν κατά την Εθνεγερσία του 1821 στη Στερεά Ελλάδα και στην Πελοπόννησο, και είχαν διακριθεί στις μάχες (Ευθυμιάδης, 2001: 288-292· Ευθυμιάδης, 2005: 188-192).

3. Η εκπαίδευση κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1821

Την περίοδο εκείνη, οι διανοούμενοι, οι διδάσκαλοι του Γένους και όλοι οι οποίοι ήταν μυημένοι Φιλικοί στην Ελληνική Υπόθεση, είχαν πλήρη συνείδηση ότι για την επιτυχία του Αγώνα, για την Ανεξαρτησία της Ελλάδας, θα έπρεπε πρώτα να προηγηθεί η αφύπνιση της Εθνικής συνείδησης του υπόδουλου Έθνους. Η προσπάθεια θα έπρεπε να βασιστεί στην ολοκλήρωση του Νεοελληνικού κράτους και μέσα από ένα οργανωμένο και θεσπισμένο Εκπαιδευτικό σύστημα, που θα απευθυνόταν σε όλους τους νέους, και στα δύο φύλα και μάλιστα δωρεάν (Τζανή & Παμούκτσογλου, 1998: 19-23). Οι «Διδάσκαλοι του Γένους», σε συνδυασμό με το

φωτισμό των Ελλήνων προετοιμάζαν την Ελληνική Επανάσταση του 1821. Η ανάπτυξη που επικρατούσε, άρχισε να παρακαμάζει όταν ξεκίνησε ο απελευθερωτικός αγώνας, εξαιτίας της προσοχής και προσπάθειας που είχε στραφεί στον αγώνα για την ελευθερία. Χαρακτηριστικά ανέφεραν ότι *«οι Μούσες σιγήσανε, μόλις ακούστηκε η κλαγγή των όπλων»*. Με την παρότρυνση όμως των πολύτιμων ελληνικών χειρόγραφων, *«οι Έλληνες έπαιρναν φωτιά»*. Ο Κολοκοτρώνης, αρχηγός της Επανάστασης, υποστήριζε ότι η καλύτερη αξιοποίηση των βιβλίων είναι για να φτιάχνουν φυσέκια για τον πόλεμο (Χατζηστεφανίδης, 2005:40-43).

Κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 ήταν αναμενόμενο να ανακοπεί η εκπαιδευτική ανάπτυξη, όχι όμως εντελώς. Στην επαναστατημένη Ελλάδα, εξαιτίας των σκληρών διωγμών που επικρατούσαν, ήταν συχνό φαινόμενο άλλα σχολεία να κλείνουν, ενώ σε άλλα να μειωθεί ο αριθμός των μαθητών και δασκάλων (Καραφύλλης, 2013: 21·Μανάκα, 1959: 12-25· Χατζηστεφανίδης, 2005: 40-43). Το πυρ και ο σίδηρος του πολέμου, δεν κατάφεραν να εξαφανίσουν την παροιμιώδη φιλομάθεια των Ελλήνων, οι οποίοι και μέσω των φλογών δεν έπαυσαν, να εκπαιδεύονται (Χατζηστεφανίδης, 2005:40-43). Το θέμα τόσο της εκπαίδευσης όσο και της οργάνωσής της απασχολούσε όλα τα επίσημα κείμενα και τις καταστατικές αρχές που προέκυπταν από τις Εθνοσυνελεύσεις στη διάρκεια της Επανάστασης. Για παράδειγμα στον Οργανισμό του Αρείου Πάγου και στις διακηρύξεις της Πελοποννησιακής Γερουσίας επισημαίνεται η αναγκαιότητα παροχής εκπαίδευσης και στα δύο φύλα και η δέσμευση για την ίδρυση σχολείων, στα οποία η φοίτηση θα παρέχεται δωρεάν (Κάτσικας & Θεριανός, 2004: 24).

Οι πληροφορίες που διασώζονται όσον αφορά την εκπαιδευτική κατάσταση στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού Αγώνα είναι οι παρακάτω: Στον *«Οργανισμό του Αρείου Πάγου»* ή *«Νομική Διάταξη της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδας»*, αναφέρεται ότι *«ο Άρειος Πάγος οφείλει να φροντίζει περί σχολείων, Ορφανοτροφείων, Νοσοκομείων εις τας πόλεις να συστηθώσι, των οποίων όλων έχει την επίσκεψιν. Ομοίως, να φροντίζει και περί πάντων όσα αφορώσι την ηθικήν του Έθνους βελτίωσιν και την επί το κρείττον μεταβολήν της γεωργίας και άλλων τεχνών»*. Οι Πηγές του Αγώνα μαρτυρούν τον έντονο πόθο για την Παιδεία από τον Ελληνικό Λαό, διότι κατανοούσε τα θετικά αποτελέσματα που θα επέφερε η Πνευματική Αναγέννηση, δηλαδή μια πολιτική αφύπνιση του Έθνους ως προϋπόθεση για την

αποτίναξη του τουρκικού ζυγού ((Καραφύλλης, 2013: 21· Προβατάς, 1980:13· Τζανή & Παμούκτσογλου, 1998: 19-23).

Το πρώτο συνταγματικό κείμενο που είχε καταρτιστεί από την Α΄ Εθνοσυνέλευση στην Επίδαυρο το 1821, δεν περιλάμβανε διατάξεις σχετικές με την εκπαίδευση ή την παιδεία. Αυτό οφείλεται διότι κύριο μέλημα των αντιπροσώπων των ελληνικών επαρχιών ήταν η εμφάνιση της Ελλάδος στο ευρύτερο περιβάλλον ως συντεταγμένης πολιτείας που αγωνίζεται για την ανεξαρτησία και την ελευθερία, ώστε να πετύχει την υποστήριξη και συμπαράσταση από τα ελεύθερα έθνη και στη συνέχεια να ρυθμίσει τα εσωτερικά θέματα και να καθιερώσει θεσμούς (Παγκάκη, 1993: 49). Το 1822 στην εν Άστρει Συνέλευση, είχε ψηφιστεί συστηματικά να οργανωθεί η εκπαίδευση της νεολαίας και να εισαχθεί σε όλη την Επικράτεια η αλληλοδιδασκτική μέθοδος από την διοίκηση, αναθέσασα με ιδιαίτερο άρθρο του πολιτεύματος την δημόσια εκπαίδευση υπό την προστασία του βουλευτικού σώματος. Η Πελοποννησιακή Γερουσία με προκήρυξη της καθιέρωνε τη δωρεάν παιδεία για την υποχρεωτική φοίτηση στα σχολεία, προσκαλεί άξιους δάσκαλους, να διδάξουν σ' αυτά και διατάζει τους γονείς να μην παραμελήσουν την εκπαίδευση των παιδιών τους. Κατά τη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων την περίοδο 1821-1829 αγωνίστηκαν μερικές ομάδες για να γίνει η σημασία της εκπαίδευσης για την εξέλιξη της χώρας και προβληματίστηκαν γι' αυτήν, όσο αυτό ήταν δυνατό σε μια τέτοια συνθήκη (Χατζηστεφανίδης, 2005:40-43).

Κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821, είχε καλλιεργηθεί η εντύπωση ότι οι ηθικοί της αυτουργοί ήταν οι ξενιτεμένοι μορφωμένοι. Αυτήν την άποψη συμμερίζονταν και επιφανείς στρατιωτικοί πρωταγωνιστές, δεν έλλειπαν και σχετικές εκκλήσεις από τον ελλαδικό χώρο προς τη διασπορά. Η προαναφερθείσα αίσθηση είναι δηλωτική της επίδρασης του Διαφωτισμού σε ομάδες των Ελλήνων, μορφωμένων και μη, και μορφοποιείται σε μια θέση που ταυτίζει τη γνώση με το φως και την πρόοδο. Οι εστίες της γνώσης βρίσκονταν στον ευρωπαϊκό χώρο, έτσι κατασκευάστηκε ένα αντιθετικό σχήμα ανάμεσα σε πολιτισμένες και μη χώρες. Επιδίωξη των δεύτερων ήταν μέσω της γνώσης να φτάσουν τις πρώτες. Το συγκεκριμένο σχήμα διαπερνά λόγους και πρακτικές, διαπερνά τον νεοελληνικό διαφωτισμό με αποτέλεσμα να διαποτίσει τα επίσημα κείμενα των φορέων και των οργάνων της Επανάστασης. Η γνώση προβάλλονταν ως μέσο όχι απλώς για τη

συγκρότηση εθνικής ταυτότητας ή κρατικής υπόστασης, αλλά για τη συγκρότηση ενάρετων και ηθικών όντων, ικανών να αυτοκυβερνηθούν (Κυπριανός, 2004: 19-20).

Η διαδικασία να ενσωματωθεί η Ελλάδα στο διεθνή καταμερισμό εργασίας καπιταλιστικό σύστημα θα μπορούσε κανείς να ισχυρισθεί ότι ξεκινά μετά το 1821 και η ανάπτυξη των ταξικών σχέσεων, συναρτημένη με την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, καθόριζε και τις δομές της εξουσίας και τις διαδικασίες της καπιταλιστικής συσσώρευσης στη χώρα μας. Η εξέλιξη των παραγωγικών σχέσεων που επικρατούσαν στην Ελλάδα, στα πλαίσια της καθυστερημένης καπιταλιστικοποίησης- αστικοποίησης, που ήταν απόρροια της περιφερειακής της θέσης, πέρασε από διάφορες περιόδους. Η περίοδος 1821-1909 κάποιον την χαρακτήριζαν φυσικής οικονομίας και φεουδαρχικών σχέσεων. Την συγκεκριμένη περίοδο δεν μπορεί να γίνει λόγος για διεκδίκηση του αστικού σχολείου, αν και προεπαναστατικά ήταν ορατό ως τάση, αυτό διότι αμέσως μετά την απελευθέρωση άρχισε και η πολιτικοοικονομική εξάρτηση της χώρας μας από ξένες δυνάμεις. Οι οραματισμοί στα μετεπαναστατικά χρόνια, για φωτισμό του γένους, για τους ραγιάδες που έπρεπε να γίνουν πολίτες και για το σημαντικό ρόλο της εκπαίδευσης στην επίτευξη αυτού του στόχου, οραματισμοί που εξέθρεψαν τον αγώνα, δεν υλοποιήθηκαν. Αυτό διότι υπήρχε εξαρτημένη ανάπτυξη που χαρακτήριζε και το χώρο της εκπαίδευσης, όπου οι επιλογές γίνονταν από τις κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις (Μπουζάκης, 1996: 35· Μπουζάκης, 2006:36).

4. Συμπεράσματα

Η Εθνεγερσία του 1821 υπήρξε ως απόρροια της επί αιώνες ολόκληρους συντελεσθείσας ψυχικής προπαρασκευής του υπόδουλου Ελληνικού Έθνους. Χωρίς αυτήν θα ήταν αδύνατο να τελεσφορήσει οποιαδήποτε ένοπλη εξέγερση ενάντια στον κατακτητή. Η έλλειψη όμως εξοπλισμού απέτρεπε την εκδήλωση ένοπλης δράσης των Ελλήνων και σε άλλες περιοχές της υπόδουλης τότε Πατρίδας μας. Ένα σημείο άξιο αναφοράς ήταν ότι παρά τους δυσμενείς παράγοντες που οδηγούσαν στην αποτυχία του επαναστατικού κινήματος στη Θράκη, εν τούτοις και ένοπλες εξεγέρσεις πραγματοποιήθηκαν σε διάφορες περιοχές της, αλλά και ένοπλες ομάδες Θρακών υπήρχαν και δρούσαν κατά την διάρκεια της μακραίωνης τουρκικής δουλείας. Ένα εξίσου σημαντικό τμήμα αυτού του άρθρου αποτελεί και η αναφορά

ότι κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 ήταν αναμενόμενο να ανακοπεί η εκπαιδευτική ανάπτυξη, όχι όμως εντελώς. Στην επαναστατημένη Ελλάδα, εξαιτίας των σκληρών διωγμών που επικρατούσαν, ήταν συχνό φαινόμενο άλλα σχολεία να κλείνουν, ενώ σε άλλα να μειωθεί ο αριθμός των μαθητών και δασκάλων.

5. Βιβλιογραφία

- Βακαλόπουλος, Κ. (1999). *Νεοελληνική ιστορία (1204-1940)*. Θεσσαλονίκη: Αδερφών Κυριακίδη.
- Clogg, R. (1999). *Σύντομη ιστορία της νεώτερης Ελλάδας*. Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Ευθυμιάδης, Α. (2001). *Η συμβολή της Θράκης στους απελευθερωτικούς αγώνες του Έθνους: (Από το 1361 έως το 1920)*. Αλεξανδρούπολη: Papier Land.
- Ευθυμιάδης, Α. (2005). *Η συμβολή της Θράκης εις τους απελευθερωτικούς αγώνες του Έθνους: (Από του 1361 μέχρι του 1920)*. Αλεξανδρούπολη: Papier Land.
- Καραφύλλης, Α. (2013). *Νεοελληνική εκπαίδευση: Δύο αιώνες μεταρρυθμιστικών προσπαθειών*. Αθήνα: Κριτική.
- Κάτσικας, Χ., & Θεριανός, Κ. (2004). *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης. Από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι το 2004*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Κυπριανός, Π. (2004). *Συγκριτική ιστορία της Ελληνικής εκπαίδευσης*. Αθήνα: Βιβλιόραμα.
- Μανάκα, Δ. (1959). Εκπαιδευτική κατάσταση Διδυμοτείχου και περιχώρων επί Τουρκοκρατίας. Περίοδος δεύτερη 1821-1878. *Θρακικά*, 31(χ), 12-25.
- Μπουζάκης, Σ. (1996). *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1985)*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπουζάκης, Σ. (2006). *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1998)*. Αθήνα: Gutenberg.
- Παγκάκη, Γ. (1993). *Νεοελληνική Εκπαιδευτική πολιτική*. Αθήνα: Σάκκουλα.
- Παπαρρηγόπουλου, Κ. (2009). *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*. Αθήνα: National Geographic Society.
- Προβατάς, Α. (1980). *Πολιτική ιστορία της Ελλάδος 1821-1980. Νομοθετικά και εκτελεστικά σώματα*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.
- Σβορώνος, Ν. (1999). *Επισκόπηση της νεοελληνικής ιστορίας*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Ταμβακίδου, Α. (1931). Συμβολή της Θράκης εις την επανάστασιν του 1821. *Θρακικά*, 3(χ), 41-48.

- Τζάνη, Μ., & Παμούκτσογλου, Τ. (1998). *Το Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. «Ταυτόν και αλλοτριμορφοδίαιτον»*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.
- Χατζηστεφανίδης, Θ. (2005). *Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης (1821-1986)*. Αθήνα: Παπαδήμα.